

УДК 658.14

**ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ЗА РАХУНОК
ПОЗИЧКОВОГО КАПІТАЛУ
FINANCING OF ENTERPRISES AT THE EXPENSE OF LOAN CAPITAL**

Л. М. Минко

L. M. Minko

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

В статті, основну увагу приділено проблемі залучення кредитних ресурсів вітчизняними підприємствами.

In the article, the main attention is given to the problem of engaging credit of the domestic enterprises.

Ключові слова: *позичковий капітал, фінансування, кредит.*

Key words: *loan capital, financing, credit.*

Вступ. Діяльність підприємства в системі ринкової економіки неможлива без періодичного використання різноманітних форм позичкового капіталу.

Особливо актуальним це питання постало зараз, коли ринкові та геополітичні умови, в яких опинилася Україна, вимагають від вітчизняних підприємств покращення якості продукції та підвищення ефективності виробництва, при одночасному зменшенні витрат на сировину та енергоносії. Якщо особливості вітчизняного ринку ще дозволяють вплинути на вартість сировини та матеріалів за рахунок зменшення кількості посередників між виробником сировини і підприємством – споживачем, то постійне підвищення (іноді досить хаотичне) вартості енергоносіїв залежить від геополітичних та світових тенденцій.

Постановка завдання. Розглянути можливості залучення внутрішнього і зовнішнього позичкового капіталу вітчизняними підприємствами, для

вирішення проблеми оновлення основних засобів. Тобто ми будемо говорити про одночасне залучення великих обсягів позикових фінансових ресурсів.

Більшість українських підприємств працює на старому, зношеному обладнанні, яке не витримує сучасних вимог до якості продукції, умов праці персоналу, а головне потребує значної кількості енергоресурсів. Для того щоб українська економіка могла розвиватися, нарощувати темпи зростання, продукція вітчизняних підприємств могла конкурувати з зарубіжними аналогами (але при постійному підвищенні вартості енергоносіїв і при сучасному рівні енергоємності основних засобів - це неможливо) однією з ключових потреб для українських підприємств є заміна старих основних засобів. При цьому треба враховувати, що на підприємствах таких галузей, як металургійна, хімічна, фармацевтична, харчова не достатньо, або іноді неможливо поміняти якусь одну складову (мотор, станок, котельню і т. п.), а треба змінювати всю технологічну схему, що потребує значних фінансових ресурсів, а головне одночасно. Покрити такий значний обсяг фінансових витрат за рахунок власних джерел підприємство не може, тому виникає необхідність в залученні позичкового капіталу.

Результати. За теоретичним обґрунтуванням позичковий капітал – це та частина активів підприємства, що профінансована його кредиторами всіх видів.

Позичковий капітал умовно розділяють на внутрішній та зовнішній.

До внутрішнього позичкового капіталу відносять створенні з власної ініціативи підприємств забезпечення (резерви) для відшкодування майбутніх збитків, витрат, зобов'язань, величина яких є невизначеною, а також залишки коштів цільового фінансування, доходи майбутніх періодів. Ефект фінансування за рахунок забезпечень проявляється завдяки часового розриву між моментом їх формування (нарахування) та використанням. Але внутрішні джерела позичкового капіталу являють собою як правило короткотермінові і незначні за обсягом (для капітальних вкладень) залучення коштів. Тому, як джерело для фінансування оновлення основних засобів, ми їх враховувати не будемо.

До зовнішніх позичкових джерел фінансування відносять довгострокові та короткострокові кредити та кошти залучені в результаті емісії облігацій.

Довгострокові кредити банків підприємства мають можливість погашати протягом терміну, що перевищує один рік і більше з дати складання балансу.

Короткостроковими кредитами банків є зобов'язання підприємства перед кредитною установою (банком), які повинні бути виконанні протягом терміну, що не перевищує одного року. Короткострокові кредити найчастіше залучаються здебільшого для фінансування оборотних активів підприємства, зокрема на покриття тимчасового дефіциту платіжних засобів, придбання товарів, виробничих запасів тощо.

Розглянемо більш детально можливості залучення зовнішнього позичкового капіталу вітчизняними підприємствами, через призму проблеми оновлення основних засобів.

Підприємствами для фінансування довгострокових активів, зокрема основних засобів (їх придбання, реконструкція, модернізація), нового будівництва, інших видів необоротних активів, а також окремих видів оборотних активів, в яких кошти заморожуються на тривалий період, найбільш раціонально залучати довгострокові кредити.

Проблема залучення підприємствами довгострокових кредитів полягає в досить високих процентних ставках по таким кредитам (рис.1).

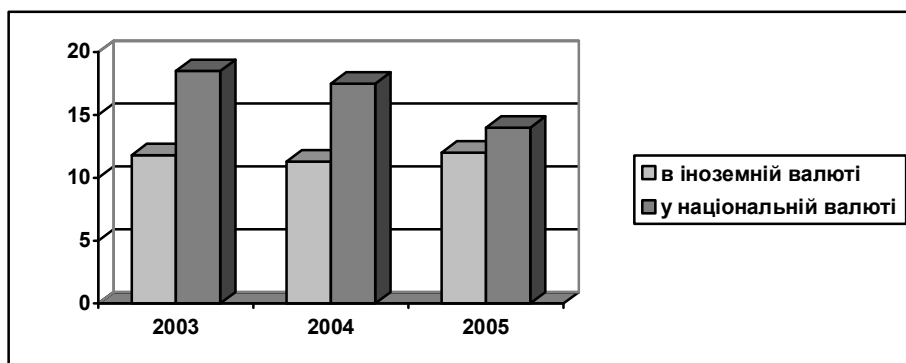


Рис.1 Динаміка середньозважених процентних ставок банків за наданими кредитами*

* складено за даними НБУ.

Якщо в економічно розвинутих країнах Євросоюзу процентна ставка по довгостроковим кредитам складає від 3 % до 7 % річних, то на Україні вона коливається в межах 14 – 18 %, що для більшості вітчизняних підприємств є неприйнятним.

Слід зазначити, що процентна ставка залежить від впливу низки чинників, основними серед яких є середній рівень прибутковості, рівень інфляції в країні; забезпечення економічної та політичної стабільності.

Як стверджують провідні економісти, головну роль в процесі кредитування відіграють переважно фінансово – кредитні установи і надаючи той чи інший вид кредиту кожен банк аналізує підприємство, за певними критеріями кредитоспроможності. До основних із них належать показники прибутковості та рентабельності.

За офіційними даними значна частка вітчизняних підприємств є збитковими. І хоча за останні роки намітилась тенденція до зменшення цього явища (рис.2), кредитування за таких умов є досить ризиковим, що і обумовлює високі процентні ставки, які включають премію за ризик вкладень.

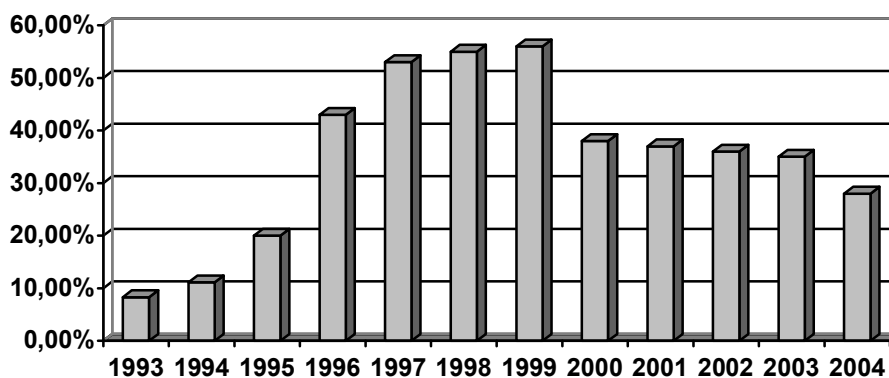


Рис 2. Динаміка частки збиткових підприємств в Україні з 1993 до 2005 рр.

Рівень інфляції, економічна та політична нестабільність в країні, також відчутно впливають на рівень ризику по вкладенням, а значить і змінюють рівень процентних ставок, особливо це стосується довгострокових кредитів. При високому рівні нестабільності перевага віддається короткостроковим

кредитам. На діаграмі (рис.3) чітко видно взаємозв'язок між фактором економічної стабільності країни і часткою довгострокових кредитів в усій сукупності наданих кредитів суб'єктам господарювання в Україні протягом 1991-2004рр.

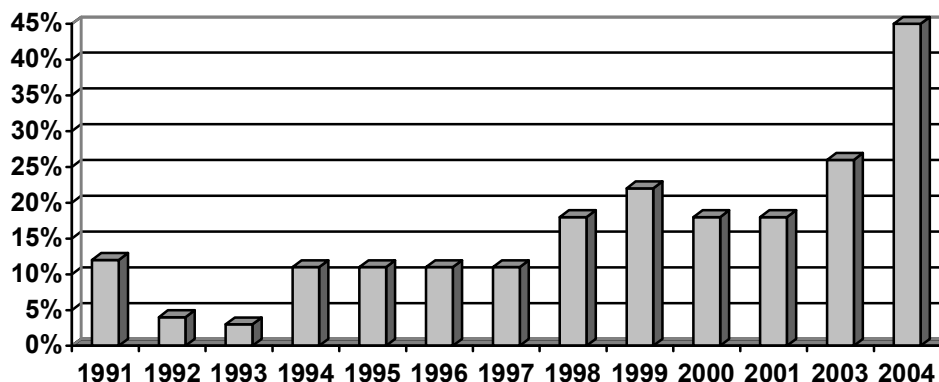


Рис.3. Частка довготермінових кредитів у всій сукупності наданих кредитів суб'єктам господарювання в Україні протягом 1991-2003рр.

Особливістю діяльності вітчизняних виробничих підприємств є невеликий відсоток (в середньому близько 15 %) чистого прибутку, що залишається промисловим підприємствам по відношенню до валового прибутку на відміну від торговельних підприємств, де питома вага чистого прибутку складає в середньому 30%. Саме ці обставини надають змогу підприємствам торгівлі брати під високі процентні ставки довгострокові кредити і вчасно їх погашати.

Зрозуміло, що за таких умов банки при наданні довгострокових кредитів віддають перевагу саме підприємствам, які займаються торгівлею. Але відродження нашої економіки повинно базуватися не тільки на торгівлі, а саме на розвитку підприємств, які виробляють ту чи іншу продукцію.

В економічно розвинутих країнах до довгострокових банківських кредитів вдаються, як правило, підприємства малого та середнього бізнесу. Великі підприємства довгострокову потребу в капіталі задовольняють здебільшого шляхом емісії облігацій. Які розглядаються як класичний

інструмент залучення суб'єктами господарювання позичкового капіталу на довгостроковий період.

До основних переваг фінансування на основі емісії облігацій можна віднести те, що кошти від розміщення облігацій підприємств направляються на цілі, визначені при їх випуску (як правило, це реалізація довгострокових інвестиційних проектів) і облігації, як інструмент залучення кредитного капіталу є привабливішим, ніж такі послуги комерційних банків, як депозити. Середня процентна ставка за депозитами становить 9,5%, а за облігаціями підприємств – понад 17%. До того ж порівняно, наприклад, з акціями облігації є менш ризиковим об'єктом вкладення коштів для інвесторів.

Випускаючи облігації підприємства мають можливість залучити кошти на довгостроковий період, при цьому вони отримують податкові переваги, оскільки проценти за облігаціями відносяться на зменшення оподаткованого доходу емітента. Також до переваг емісії облігацій можна віднести диверсифікацію капіталодавців, зокрема кредиторів;

Найсуттєвішим недоліком цього інструменту фінансування є порівняно високий рівень накладних витрат, пов'язаних із випуском облігацій. Емісія облігацій досить дорогий інструмент залучення позичкового капіталу і його собі можуть дозволити тільки підприємства з високим ступенем прибутковості. До того у разі зменшення ставок на ринку капіталів виникає ризик сплати завищених процентів, передбачених умовами випуску облігацій.

Треба зазначити, що через нормативну невизначеність у сфері обігу та випуску фондових інструментів вітчизняний ринок облігацій займає досить незначну частину від сукупного обсягу фондового ринку.

Висновки. Залучення довгострокових кредитів для вітчизняних підприємств є досить проблематичним. Тому одним з головних завдань уряду країни повинно бути створення на законодавчому рівні прийнятних умов довгострокового кредитування під невисокі процентні ставки для виробничих підприємств.

Можливо доцільно було б також згадати бюджетні позички, які б надавалися на довготерміновий період під невисокі проценти. А джерелами фінансування для такого кредитування могли б слугувати кошти отриманні від приватизації державних підприємств, які більш ефективно вкладати в розвиток економіки країни, а не на проїдання.

Такі дії приведуть до оновлення вітчизняних підприємств, підвищення ефективності виробництва, покращення якості та конкурентоздатності українських товарів. При цьому досить важливим моментом є те, що значне переобладнання основних засобів приведе до відчутної економії енергоресурсів.

Література:

1. Аранчій В.І. Фінанси підприємств: Навч.посіб./В.І.Аранчій.- К.:Професіонал, 2004.-304с.
2. Зятковський І.В. Фінансове забезпечення діяльності підприємств. - Тернопіль. Економічна думка. - 2000. - 229с.
3. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навчальний посібник. – К.:КНЕУ, 2003. - 554 с.